

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN, 1909, s. 395. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-paludanm03-shoot-idm140319424390848/facsimile.pdf> (tilgået 22. juli 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, III. Bind

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Side 209 Linje 27: *Verden omsøiledes*] 1521 af Magalhães. — Da Herrera i 1521 deltog i Cortez's Tog til Mexico, er Kronologien ikke overholdt.
 Side 310 Linje 25—26: *det Grammele, der indesluttede den store Columbus*] Columbus' Læg blev 1537 fra Spanien ført over til San Domingo.

ADONIS

Affattelsostid: ukendt; **udkom** i Tiden mellem den 19de September og den 5te November 1874, trykt 2den Gang samme Aar („2den Udgave“), 3dje 1879 (i „Poetiske Skrifter“ VIII), 4de 1901 (i „Poetiske Skrifter i Udvalg“ III).

Nærværende Udgave gengiver Texten i Udgaven 1874, den eneste af Digteren selv besørget.

Manuskript: Trykmanuskript, med enkelte Rettelser og Ændringer i det egl. Bibliotek: Det Collinske Manuskriptsamling No. 1244.

Emnet er taget fra den græske Mytologi. I den mytologiske Handbog, som P.-M. selv ejede, og som nærmere er omtalt i nærvær, Udgaves 1ste Bind Side 507: Benjamin Haderichs Gründliches mythologisches Lexicon fortælles Myten om Adonis omtrent saaledes:

„Ifølge nogle er Adonis en Søn af Kong Cinyras paa Cypern og Melbarnes, efter andre af Phønix og Alphesibœa, og efter atter andre af Kong Thoas i Assyrien og Myrrha. Den almindeligste Mening er imidlertid, at Myrrha, Datter af Cinyras og Cenchreis, af Venus, der vilde hævne sig, fordi hendes Moder havde villet maale sig med hende i Skønhed, blev forledt til at fatte Elskov til sin egen kedelige Fader; og da hun ikke kunde modstaa denne Elskov, men heller ikke vilde lade sig mærke med den, saa havde hun villet ombringe sig selv og tage Livet af sig med en Strikke. Men hendes Amme, som var kommet til, og som langt om længe med stort Besvær havde faaet Grunden til dette fortvivlede Skridt at vide, havde maaget det saaledes, at Myrrha, som en fremmed Kvinde, endelig fik Omgang med Cinyras. Men da han nu gerne vilde vide, hvem hun var, og ved et hidskaffet Lys havde set, at det var hans egen Datter, saa havde han villet nyde hende og havde forfulgt hende med draget Sværd til en Skov — efter nogle til en Ø og efter andre Ege til Arabien. Her havde endelig Guderne forbarmet sig over hende og forvandlet hende til et Træ af hendes Navn (Myrrhatræ), men da Tiden kom, fødte hun i denne Skikkelse Adonis. Nogle fortæller, at Lucina [et af Tilnavnene til Juno, Himmeldronningen] havde hjulpet hende, men andre, at et Vildsvin havde sprættet Træet op, og atter andre, at Cinyras, angtet han selv havde været Vidne til hendes sølsomme Forvandling, dog af Vrede og Hævn havde hugget i Træet med sit Sværd og derved frembragt et Saar, hvorfra Adonis kunde blive født.

Saa snart han var blevet født, tog Nymferne ham til sig og opdrog ham, og da han var overordentlig skøn, anbragte Venus ham, af Elskov til ham, i en Kasse og stillede den hen til Proserpina. Saa snart hun nu saa denne, vilde ogsaa hun beholde ham for sig; og da der herover opstod Strid og denne henstødes til Juppiters Afgørelse, saa tildelte han sig selv den ene Tredjedel af Aaret, Proserpina den anden og Venus den tredje, i hvilken Adonis skulde være hos hver af dem. Men Adonis forlod Juppiter og helligede sig ogsaa i den Tid til Venus. Andre derimod fortæller, at Juppiter satte Mosen Calliope til Dommer, og han tildelte Venus ham i 6 Maaneder og Proserpina ham i Tige saa lang Tid. I hvert Fald elskede førstnævnte ham højt, og da han var en stor Ynder af Jagt, saa foranandede hun ham indtrængende til at udgaa de vilde Dyr. Men da Mars ogsaa elskede Venus og ikke kunde udholde, at hun foretrak Adonis for ham, saa forvandlede han sig selv til et Vildsvin og viste

sig for ham paa Jagten. Adonis søgte ved at nedlægge det at vinde sig særlig Ære og gav sig følgelig i Læg med det, men blev modtaget saaledes, at han maatte betale Mødet med sit Liv. Da Venus erfarede dette, skyndte hun sig til ham for at komme ham til Hjælp. Men da det var for sent, forvandlede hun ham til en Anemone, og da hun kom til at rive sig paa en dæstaaende Rosenbusk, saa hun blødt derved, blev den tidligere hvide Anemone derved forvandlet til en rød. I hvert Fald skal den nævnte Blomst, Anemonea, være fremvoxt af hans Blod, om han end ikke netop selv blev forvandlet til den. Efter nogle havde ogsaa Herkules Elskov til ham, hvorfor Venus forledte Nesus til Elskov til hans Hustru, og herover fik Herkules tilsidst en forsmædelig Død. Man vil ogsaa vide, at det ikke var Mars, men Apollo, som havde forvandlet sig til det Vildsvin, der ombragte ham, og havde gjort det, fordi Venus havde berøvet Apollos Son Erymanthus Synet, fordi han var kommet til at se hende bade sig, efter at hun havde haft en Sammenkomst med Adonis". —

Løseren vil ved at sammenholde denne Fremstilling med P.-M.'s Digt selv kunne se, hvad det er, han har benyttet af den gamle Myte, og hvad han har lagt ind i den af sit eget.

Samtidens Dom. Berlingske Tidende 1874, No. 269: „Det Versemaal, hvori Digtet er skrevet, er firefødde Trochæer (Spaniernes almindelige Drama- og Romancemetrum). Det er et Versemaal, som er skikket til mangfoldig Anvendelse, og en stor Mængde Viser og Sange ere skrevne dert saavel i vor ældre som i vor nyere Literatur. Men hvor bekvemt det end falder til mindre versificerede Arbejder, turde det dog være et Spørgsmaal, om det paa Dansk egner sig til større Digtarbejde. Det, hvorved Trochæerne især udmærke sig, deres eiendommelige indsmigrende Blidhed, kommer overhovedet ikke ret frem i kortere Verslinier, idet ikke alene to- og firefødde, men endog firefødde Vers, navnlig i Linier med lutter stærkt accentuerede Arses, have noget Uroligt og Hoppende, som ikke engang ved den største Kunst kan fjernes, fordi det ligger i selve Metratis Natur. Men naar tilmed som her begge Strophens Dele, dens Arsis og dens Thesis, ere fuldkomment eens byggede (to akatalektiske Linier, omsluttede af to katalektiske, med den heraf betingede Høimstilling: to kvindelige Rimm imellem to mandlige) saa udføres der, navnlig i en ikke ganske kort Digtning, hele Paludan-Müllers Virtuositet for at bringe en rhythmisk Veiklang til at træde istedetfor en trættende Monotoni. Hver Gang denne Versform behandles som et Dimeter med Cæsuren imellem de to trochæiske Depodter, vil Klengen nemlig være ganske den samme som det trochæiske Monometers, og med denne Bygning vil det kun være lidet passende som Udtryk for et alvorligt Indhold. Thi om der end skrives — Klippens Hvalving sort sig bued — vil det dog lyde ganske som: Klippens Hvalving | Sort sig bued. Og dette Metrums overordentlige Livlighed er bekjendt, f. Ex. fra Ynglingens Replik i Heibergs Julespøg:

Lykkelige!
Hver har sin
Elskte Pige,
Hvor er mit?...

Til et længere Digt af et saa alvorligt Indhold som dette kunde der altsaa vistnok være valgt et mere adækvat Versemaal end firefødde Trochæer, idet disse kun ved en eminent dygtig Behandling og ved Anvendelsen af en Mængde metriske Finesser kunne bringes til at harmonere med Aanden i det her omhandlede Emne, uden dog derfor ganske at aflægge deres medfødte Hoppende Fald. Men hvorledes det end forholder sig med Formen, takke vi Forf. for hans smukke og i Bære væsentlige Henseender originale Fremstilling af Adonis-mythen. Det er nu saa sjældent, at vore Ypperste lade høre fra sig, at de paa Forhaand kunne være sikre paa, at deres Frembringelser ville blive modtagne

med levende Interesse og Paaskjennelse, selv om Kritiken troer at hurde tale et lille Ord med." — Dags-Telegraafen 1874, No. 807: „Frederik Paludan-Müller har paa Reitzels Forlag udgivet et mytisk Digt ved Navn „Adonis“. Det er ikke noget omfangsrigt Bidrag til Bogmarkedet, den berømte Digter har har ydet, thi Hefiet tæller kun 16 Sider; men dets indre Værd er saa meget desto større. Vi møde i „Adonis“ den samme rige Stemning og den samme ædle, fuldstændt skønne Form, som udmærker Forfatterens tidligere Digte af samme Art, og i det Hele kan man sige, at Paludan-Müller ved dette lille klassiske Arbejde har taget en glimrende Revanche for det Uheld, der overgik ham, da han i „Tidernes skifte“ vovede sig ud paa et for ham fremmed Territorium." — Fædrelandet 1874, No. 299: „Ogsaa Fr. Paludan-Müller er vendt tilbage til sin Ungdomskjærlighed, den græske Mytne, og har til sine uforgængelige Behandlinger af dens Stof føjet et ganske lille nyt Arbejde: „Adonis“ (Reitzels Forlag). Dette skildrer dog ikke den skønne Ynglings almindelig bejendte Æventyr med Kjerlighedsgudinden, men et ganske ubekendt Kjerlighedsforhold til Underverdenens eller Dødens Dronning. Hvad Digterens Tanke egentlig har været med dette Digt er ikke ganske let at sige; maaske har han tænkt paa, at en ædel Menneskesjæl trættes af Livets Nydelser og vender sig til stille Betragtning; maaske har han kun villet male den Tilstand lige efter Døden, der i mange Aar har sysselsat hans Sind. I hvert Fald er Billedet formet i skønne melodiske Vers." — Morgenbladet 1874, No. 299: „Tidernes skifte! Det er ikke saa grumme mange Aar tilbage, at Litteraturens Julebord herhjemme beredte det læsende Publikum Overraskelser i Vers og Prosa, men navnlig i Vers, fra en hel lille Falanx af anerkjendte, kritisk værdsatte, alvorlige, bejsindede Digtere. Falanxens Rækker fortrydes Aar for Aar; en for en søgner de trætte Kæmper, og Pladsen optages af Rekruter i Faget og Marodører udenfor Faget. Det er Oversættelsernes og Reproduktionens Tid. — Af en ganske egen Virkning er da de enkelte Glimt, der nu og da bryde frem, naar en af Veteranerne viser sig i sin Rustning, med Vaabnene i den øvede Haand. Viddets skarpe Pile hører man rigtignok sjældent anse, men af og til skinner Solen paa et blankt Skjold med rige Forsringer: — i dette Tilfælde med mythologiske Figurer indgraverede paa den hvælvede Plade. — Adonis, et Digt af Paludan-Müller! Man glemmer under Gjennemlæsningen rent, at der ligger en „Ivar Lykke“ og et „Tidernes skifte“ mellem. . . . Rythmorne stige og falde i vuggende Takt ligesom Flodens skrulpene Vande. Man føler sig undergivet denne uforklarlige Magt, som den sande Digter altid raader over, og som Systematikeren Platon erklærer for statsfarlig . . . .

Tag mig med I da led en Rost,
Og før klarer var ham Guden,
Sprang en Ungersvend i Baaden,
Der gied bort fra Livets Kyst.

Man drages uvilkaarligt med. Og man har maaske en eller anden hemmelig Grund, en Grund tilfælles med Ungersvenden i Digtet. Adonis har „levet for meget“ som det kaldes i daglig Tale. Men han er jo rigtignok ogsaa en „Adonis“. Vi have imidlertid alle faaet fartige Vuggegaver, og dertil kommer, at Tiden, vor Tid, naar den i det hele taget skal gennemleves, hovedsagelig maa leves stærkt koncentreret. Mon vi ikke alle mere og mindre kunne samstemme med Stemningen, der gaar igjennem disse Linier, Ynglingens Henvendelse til Døds-gudinden:

Træt jeg er af denne Splid
Mellem Lidenskabens Flamme
Og den Magt, som vil den lamme.

Paa den anden Side vil man vel ogsaa kunne kævde, naar det fulde Stemningsindtryk af Digtets Grundtone har sat sig, at der ikke absolut paa Fuld-

byrdelsen af Livsnydelsen behøver at følge en saa trostesløs Klage og en saa stærk Paakaldelse af den Magt, der udvisker alt det oplevede og kun lader den evige Glæmsels Ro tilbage. Digteren synes selv at have taget sit Parti; men hviledes nu det Parti er, som han tager, og med hvor stor eller liden Ret han underkender Livet og anerkjender Døden: saa meget er vist, at Poesier her kommer til sin Ret. Billedet paa Billedet oprulles, Strofe paa Strofe bygges ud af det Materiale, der er uforgængeligt. Den gamle Digter lever sin „Amor og Psyche“ om Ijjen. Tønen er uforfalsket, Klängen er ren. Tidens Brøst og et dramatisk Følgebrev har ikke bragt Instrumentet til at skurre. Man lytte kun efter:

Som et Barn ved Brystet lagt,
Livets Næring kun han sødsed,
Med en Tillid ubegrænset,
GIVEN HEN I DØDENS MAGT.
Og som Vogter hos ham sad,
Støttende med Haanden Kinden,
Tavs og stille Døds gudinden,
Trofast, moderlig og glad.²

Nær og Fjern 1874, No. 127: „Der ligger nogle af Evigheds Harmonier gjennem dette skønne Digt“. — H. P. Holst: For Romantik og Historie, 13de Bind (1874) Side 554—55: „Selv om der slet ikke var andre Julemærker, vilde det Liv, der nu igjen rører sig i Bogverdenen, være tilstrækkeligt til at minde os om, at Jule er i Anmarch. Det er i sin Orden at vi i denne Revue begynder med Paludan-Müller — à tout Seigneur tout honneur! Hans „Adonis“ er et admærket smukt Arbejde, der i alt Væsentligt slutter sig til hans tidligere mythologiske Digte. Naar dette Digt er kortere, altså kort for Nattens-Læsere, der ikke ere vant til at see saadanne Tanker og saadanne Rhythmer sammensmeltet i en Enhed, saa er Grunden heldigvis ikke den, at han nu mangler denne Begeistring de longue haleine, som aldrig svigtede ham i hans Ungdom. „Adonis“ er vel ikke noget særdeles rigt Stof, men hans Ungdom og Skjønhed, Venus, der i sin Forelskelse glemmer at pynte sig for med opkiltret Klædebon at følge ham paa Jagten, Kampen med Vildsvinet, hans Død, Venus's Sorg og Forrivelse, Rosens og Anemone's Fødsel ere dog Motiver, der nok maatte kunne friste en Digter som Paludan-Müller; men naar han ikke har grebet disse Motiver, saa er det sagtens for ikke at concurrece med sig selv, og fordi han under Udarbejdelsen maaske har følt, at Endymion (i hans „Venus“) og Adonis allerede i Forveien have Lighedspunkter nok. Nu har han indskrænket sig til at give en Slags Epilog til Adonis' Liv, men en Epilog, der er saa sødel og ophøiet, at den maatte bringe ethvert Digt, der gik foran, i Forglemmelse.“ — Det nittende Aarhundrede, udg. af Georg og Edvard Brandes, 1874/75, Side 390—91 (af Red.): „Hvilken Læser vil kunne forsones sig med det halslige røde Omslag om Paludan-Müllers „Adonis“ og med det gråtums, urene Papir, hvorpaa dette lille fine Digt er trykt! Det forekommer os, at naar man har den Ære at udgive Fr. Paludan-Müllers Poesier, bør man sørge for, at de komme Publikum i Hænde i den smukkeste Udstrækelse, der kan tilvejebringes. „Adonis“ hører i Aand og Ide nøje hen til den Cyklus af mythologiske Digte, der i Paludan-Müllers Digterliv gik forud for „Adam Homo“: en rent kedensk Livsanskuelse er i disse Poesier udtalt med en ganske ejendommelig Romantik. Duden forherliges som Grøskerne forherligede den i Genien med den omvendte Pækkel. I „Tibben“ var Nydelseslivet hos Aurora skildret som saa tomt for den Udkaarne, at han fra det længtes ned til Jordens Uro og Plage, her er det ikke mod Virksomhed, men mod den evige Glæmsels Hvile og mod den evige Betragtningens Døgnane, at Venus's Yndling Adonis higer fra Gudindens Favn. Sjældent har Livstræthedens Løpgeel efter Fred fundet et skønnere Udtryk end i Slutningen af dette

smukke lille Digt. Sjøldent er den stille Lykke, Kontemplationen skænker, byprist med ædlere Inderlighed. Denne Apoteose af Døden har en Svane-sangs Rimbød." — Svensk tidsskrift för politik, ekonomi och literatur, 1875, Side 329—28 (af C. R. N[ylom]): „Vi möta bland [dessa års danska] författarne en veteran, som, efter att ha förvärfvat sig välgrundaet skalderykte ej blott inom sitt eget land, utan äfven hos oss och i hela Europa, ämnar på sin ålders dagar återvända till sin ungdomskärlek, i det han behandlar ett mytologiskt ämne. Sedan Paludan-Müller besjungen Amors och Psyche, Venus, Apollo och Dryaden, Thiton och Aurora, har han nu vändt till sig Adonis, den undersköne grekiske ynglingen, hvars förtidiga död för den antika föreställningen var en sinnebild för den jubelfyllda, men kortvariga våren. Vid genomläsningen af dessa väl sagda, men objektivi hållna och något kyliga samt derjemte af en egendomlig melankoli genomträngda strofer föres tanken ovilkorligen tillbaka till en annan behandling af samma ämne, nämligen Shakespeares. Är deenes framställning af Venus och Adonis med sin förädlade sinlighet och sin brännande ärgglöd att likna vid en målning af någon bland de store venetianarne, så kan Paludan-Müllers ålderdomsdikt närmast jämföras med en reliefframställning af ämnet i grekisk renaissancestil, — fint och ädelt, men magert och tunnt, samt utan den egendommiga lifsfülhet, som äfven den antika idealframställningen medgar, och som i så öfversvallande mått finnes hos Shakespeare. En siffre motsats kan icke tänkas: men de behandla också olika delar af sagan, ty medan Shakespeare framställer Venus' kärlek till den hänförande ynglingen och hennes sorg öfver hans död, är det hos Paludan-Müller hans nedstigande till dödens boningar, som utgör ämnet, och vi se honom sist, då han hemfallit åt stöthetsgudinnans rival, Proserpina, och druckit en bägere af Lethes vatten, försjunka i evighetens ro, ett stilla föremål för hennes kärleksfulla betraktande." — The Academy, Vol. 6 (1874), Side 553 (af Edmund W. Gosse): „Adonis differs from Tiderne skifte as much as a sonnet of Shakespeare's differs from the Comedy of Errors. It is a short poem of less than fifty stanzas in the manner of the early mythological studies in which Paludan-Müller developed his poetic individuality in its purest and loveliest form. It belongs to the same class of his writings as Thiton and Amor og Psyche, though it is much slighter and more direct than these. . . . The boat of Charon passes in silence down the dark channel, roofed in with rocks, described by the poet in words that recall Mr. Stanhope's wonderful picture of this year. . . . Short as it is, this poem is a master-piece of melody and dignity, and we welcome it with delight as a sign that the master-hand of Frederik Paludan-Müller has not yet begun to tremble or to fail."

Side 315 Linje 1: *Charon, Plutos Færgemand*] Pluto er det latinske Navn paa Dødsguden i den græsk-romerske Mytologi; han er gift med Døds gudinden Proserpina og hersker sammen med hende over de Dødes Rige. Dette tænkes liggende under Jorden med Nedgang gennem skumle Huler eller Kløfter, og var omgivet og gennemstrømmet af Floder, over hvilke de døde blev færgede af Færgemanden Charon (tænkes som en gammel Mand med mørkt Blik og langt, uredt Haar) for derefter at komme til Døds gudindens Hal. De døde tænkes som Skygger og førte en glædesløs Skyggetilværelse, der er en Afspæjling af deres Liv paa Jorden.

Side 315 Linje 24: *Venusdyrker*] Venus er det latinske Navn paa Elskovsgudinden i den græsk-romerske Mytologi.

Side 315 Linje 31: *Proserpina*] det latinske Navn paa Døds gudinden i den græsk-romerske Mytologi (græsk: Persephone).

Side 318 Linje 29: *Købt din Færgemand hans Løn*] hver, der af Charon blev sat over Dødsrigets Floder, skulde betale Færgpenge, hvorfor man